

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

Мета дослідження полягає у виявленні взаємовпливів державної культурної політики та культурних парадигм, дослідженні концептуальних засад моделювання державної культурної політики в Україні, студіюванні шляхів та способів її реалізації. **Методи дослідження.** Використано компаративний, соціокультурний, інтегративний методи дослідження. При дослідженні проблеми було також прийнято до уваги синергетичні дослідницькі парадигми в галузі культурології, а також загальні методи аналізу і синтезу. Використання вказаних методів дослідження сприяло отриманню власних теоретичних результатів. **Наукова новизна** одержаних результатів зумовлена вибором теми дослідження. Обґрунтовано ідею, що взаємини культури із державою та її інститутами, а також вплив держави на культурний простір провадиться через обрану концептуалізацію культурних процесів та їх моделювання у часопросторі. **Висновки.** Культура, з одного боку, є системоутворюючою духовною субстанцією, що забезпечує формування самобутніх просторовочасових вимірів соціуму та відображає соціально-історичне розмаїття етносів і людських цивілізацій, з іншого – являється об'єктом державного управління, визначається як складно-структурована, динамічна система, розвиток якої здійснюється відповідно до синергетичних закономірностей і цілеспрямованого регулюючого впливу з боку держави й її інститутів.

Ключові слова: концепція, культура, моделювання, культурна політика, держава.

Хлебосолов Игорь Алексеевич, соискатель Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Концептуальное моделирование государственной культурной политики

Цель исследования заключается в выявлении взаимовлияния государственной культурной политики и культурных парадигм, исследовании концептуальных основ моделирования государственной культурной политики в Украине, штудировании путей и способов ее реализации. **Методы исследования.** Используются компаративный, социокультурный, интегративный методы исследования. При исследовании проблемы было также принято во внимание синергетические исследовательские парадигмы в области культурологии, а также общие методы анализа и синтеза. Использование указанных методов исследования способствовало получению собственных теоретических результатов. **Научная новизна** исследования обусловлена выбором темы исследования. Обосновано идею, что взаимоотношения культуры с государством и его институтами, а также влияние государства на культурное пространство производится через выбранную концептуализацию культурных процессов и их моделирование в пространстве. **Выводы.** Культура, с одной стороны, является системообразующей духовной субстанцией, обеспечивающей формирование самобытных пространственно-временных измерений социума и отражает социально-историческое многообразие этносов и человеческих цивилизаций, с другой – является объектом государственного управления, определяется как сложно-структурированная, динамическая система, развитие которой осуществляется в соответствии с синергетическими закономерностями и целенаправленным регулирующим воздействием со стороны государства и его институтов.

Ключевые слова: концепция, культура, моделирование, культурная политика, государство.

Hlebosolov Igor, PhD student of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Conceptual modeling of the state cultural policy

The purpose of the study is to identify the mutual influence of the state cultural policy and cultural paradigms and to study the constitutional principles of modeling the state cultural policy in Ukraine and ways of its realization. **Research methods.** The study uses comparative, sociocultural, and integrative research methods. In studying the problem, synergistic research paradigms in the field of cultural studies as well as general methods of analysis and synthesis were taken into consideration. The use of these research methods contributed to obtaining their own theoretical results. The **scientific novelty** of the results is determined by the choice of the research topic. The idea that cultural relations with the state and its institutes, as well as the influence of the state on cultural space are substantiated through the chosen conceptualization of cultural processes and their modeling in the time space. **Conclusions.** Culture, on the one hand, is a system-forming spiritual substance that provides the formation of original spatial-temporal measurements of society and reflects the socio-historical diversity of ethnic groups and human civilizations; on the other hand, it is an object of state administration, defined as a complex, structured, dynamic system, the development of which is carried out in accordance with the synergetic patterns and purposeful regulatory influence on the part of the state and its institutions.

Keywords: concept, culture, modeling, cultural policy, state.

Актуальність теми дослідження. Протягом тривалого часу на роль інтегративного стрижня соціуму претендували економічна, соціальна, політична, технічна та технологічна сфери, породивши безліч суперечностей і конфліктів, виявивши свою невідповідність такому призначенню. Разом з цим у всіх сферах і проявах людського життя все більше проявляється пріоритет культури як ключового фактору розвитку суспільства та моральної основи особистості. Культура відтворює творчу природу людини, конструктивно змінює світ, впливає на національну ідентифікацію, забезпечує розвиток особистості та держави.

Феномен культури вбачається у творчій діяльності людей і сукупності матеріальних і духовних цінностей, вироблених людством у процесі історії, а також у взаємовідносинах, що склалися у ході розподілу культурних надбань. Культуру можна визнати як історично та соціально зумовлене, об'єктивоване в продуктах людської діяльності (артефактах) ставлення людини до природи, суспільства, до самої себе. У контексті дефініцій культури та різноманітності її теоретичних інтерпретацій актуальним є вивчення характеру взаємин культури із державою та її інститутами, впливу держави на культурний простір через обрану концептуалізацію культурних процесів та їх моделювання у часопросторовому вимірі.

Аналіз досліджень та публікацій. Основи інтерпретації співвідношення влади та культури у вітчизняному науковому просторі були закладені передусім представниками київської філософської школи. У працях Є. Бистрицького [2] досліджується кореляція процесу національно-культурного самоконституювання та динаміки владних відносин. Феноменологічний аналіз культури здійснено у працях С. Кошарного [17] та Р. Кобеця [15]. Праці А. Єрмоленка [10] містять порівняльний аналіз комунікативної теорії та ціннісного консерватизму. Визначенню параметрів взаємодії культури і влади присвячені наукові розвідки С. Кострюкова [16]. Розкриваючи зміст державної культурної політики, Р. Зимовець доводить принципове значення феномена позитивності влади для аналізу її конститутивної функції щодо культури [12].

Вітчизняні вчені-культурологи та спеціалісти з державного управління О. Гриценко [6], О. Кравченко [18], Т. Андрєєва [1], В. Малімон [20] у цілому розуміють державну культурну політику як комплекс операційних принципів, адміністративних і фінансових видів діяльності та процедур, які забезпечують основу дій держави у галузі культури. Державна політика у галузі культури становить собою “концептуально оформлену систему ідей, принципів, стратегії, організаційно-практичних заходів і дій держави, спрямованих на планомірне регулювання суспільних відносин у сфері культури” [11], – підкреслює О. Задихайло. Проблемі взаємодії держави і культури у її теоретичному та історичному вимірі присвятив дослідження В. Чернець [27].

Мета дослідження полягає у виявленні взаємовпливів державної культурної політики та культурних парадигм, дослідженні концептуальних засад моделювання сучасної державної культурної політики в Україні, студіюванні шляхів та способів її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Поєднання двох понять – “культура” і “політика” – є органічним і внутрішньо цілісним з точки зору і культурології, і філософії, і політології, і правознавства, і соціології. Підґрунтям поєднання є загальна база розгляду понять – визначення їх через розуміння культури та політики як соціокультурного процесу.

Культурна політика як специфічний і цілеспрямований метод державного управління формується ще у кінці XVIII ст. Як приклад можна навести досвід провідних діячів Французької Револуції, коли адміністративна, законодавча й інтелектуальна еліта свої зусилля спрямовувала на створення “культури” як сфери управління людьми громадянами, співтовариствами та населенням: інтенсивно розроблялися мовна політика, національний курс держави, концепція національних і публічних музеїв і бібліотек тощо.

У такому контексті варто зазначити, що власне концепція культурної політики розвивалась одночасно з тим, як змінювалося само поняття “культура”. Концепція культурної політики формувалась, передусім, як відображення реалій міждержавних відносин, в яких істотна роль відводилася міжнародному культурному співробітництву. Поступово концепція культурної політики все більше стала вміщувати питання культури “внутрішньодержавного” характеру. На сучасному етапі культурна політика держав спрямована на зберігання та підтримку культурного розмаїття в усіх його формах.

Визначальну роль у виробленні концепції сучасної культурної політики, в активізації зусиль світової спільноти у проведенні узгодженої культурної політики відіграє Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Методологія культурної політики віддзеркалена у низці нормативних документів ЮНЕСКО, охоплюючи всю проблематику культурного дискурсу. Так, саме ЮНЕСКО належить пріоритет у визначенні самого поняття “культурна політика”. Приміром, у Статуті ЮНЕСКО (1950) зазначається, що для підтримки людської гідності необхідним є широке

розповсюдження культури й освіти серед усіх людей, адже світ, заснований лише на економічних і політичних угодах урядів, не зможе завоювати єдиної, міцної та щирої підтримки народів. Отже, культурна політика, по-перше, виокремлюється від політики в цілому та від економіки, а по-друге, головним її завданням є підтримка гідності людини.

Аналіз міжнародних нормативно-правових актів загалом свідчить про динаміку в розумінні терміну “культурна політика”. Скажімо, у доповіді “Політика у сфері культури – попередні міркування” заявлено про “комплекс операціональних принципів, адміністративних і фінансових видів діяльності та процедур, які забезпечують основу дій держави у сфері культури”. В такому контексті реалізація політики у сфері культури є “всією сумою свідомих та обґрунтованих дій (або відсутність дій) в суспільстві, направленої на досягнення певної культурної мети, за допомогою оптимального використання всіх фізичних і духовних ресурсів, які має у своєму розпорядженні суспільство сьогодні” [23]. З визначення виходить, що культурна політика характеризується якістю свідомого обдуманого процесу, в основу якого закладені принципи та цілі, що обумовлюють діяльність і процедури з їхньої реалізації на практиці. Позначені й основні суб’єкти культурної політики – держава і суспільство.

“Декларація Мехіко” визначила культурну політику як складову частину всієї соціальної політики, що повинна інтегрувати суспільство. Документ сформулював основні принципи культурної політики, виходячи із широкого розуміння культури як комплексу “характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних і емоційних рис суспільства, що включає в себе не лише різні мистецтва, а й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірувань” [7]. Серед основоположних принципів культурної політики було зазначено: принцип єдності та розмаїття культури, принцип культурного виміру розвитку людства, принцип культурної демократії, принцип міжнародної культурної співпраці тощо.

Згодом основні орієнтири культурної політики обговорювалися на міжнародних форумах. Зокрема, “План дій з використання культурної політики в інтересах розвитку” визначив зміст культури як увесь комплекс найяскравіших духовних, матеріальних, інтелектуальних та емоційних рис, що характеризують суспільство або соціальну групу. Нагальною потребою культурної політики стало завдання розвитку та заохочення пріоритету культури миру, істотними компонентами якої стали міжкультурний діалог і толерантне ставлення до носіїв іншої культури. На національному рівні “План дій” рекомендував проводити культурну політику, яка “прагне створювати відчуття нації як багатолікого співтовариства в межах структури національної єдності – співтовариства, втіленого у цінностях, які можуть розділятися всіма чоловіками та жінками і давати доступ, простір і голос усім його членам” [22].

У Конвенції “Про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження” (2005) [24], культура розглядається як сукупність притаманних суспільству або соціальній групі відмінних ознак – духовних і матеріальних, інтелектуальних та емоційних; крім мистецтва і літератури, вона охоплює спосіб життя, “вміння жити разом”, системи цінностей, традиції, вірування. Крім того, зазначено, що процеси глобалізації, стимульовані швидким розвитком нових інформаційних і комунікаційних технологій, хоча й є викликом для культурного розмаїття, разом з тим, створюють умови для нового діалогу між культурами та цивілізаціями. Визначено принципи збереження і сприяння плідного розмаїття культур: принцип самобутності, різноманітності й плюралізму; принцип взаємозв’язку культурного розмаїття і прав людини; принцип взаємозв’язку культурного розмаїття і творчості; принцип взаємозв’язку культурного розмаїття з міжнародною солідарністю і т. ін.

Аналіз міжнародних нормативно-правових актів свідчить про еволюцію поняття “культурна політика”: від розповсюдження культури, її збереження, до розвитку власної культури народу, підкреслення інтеграційної сутності культури та визнання культури як фактору сталого розвитку суспільства. Важливо зазначити, що проблематика державної культурної політики все більше привертає увагу світової наукової спільноти. У цій царині активно працюють історики, філософи, культурологи, а з кінця 1980-х років долучилися юристи, економісти, соціологи, політологи, фахівці в галузі управління. Скажімо, наукова інтерпретація терміну “культура політика” виокремлює а) традиційний, структурно-інституціональний; б) функціонально-управлінський; в) програмно-цільовий; г) правовий; д) структуралістсько-конструктивістський; е) гуманітарний підходи до визначення культурної політики.

Всі вони фактично пов’язані з існуванням трьох парадигм державної культурної політики у світі, які отримали назви: американська, британська та французька. Вирізняються вони рівнем державного втручання у процеси підтримки культури, обсягами та механізмами недержавної підтримки митців і мистецьких заходів. Так, американська модель (ринкова) відзначається децентралізацією підтримки культури, провідною роллю приватних спонсорів і фондаций, високим рівнем власної господарської ефективності культурно-мистецьких закладів. Британська модель (партнерська) передба-

чає підтримку культури держави за принципом “витагнутої руки”, розподілом бюджетних коштів через автономні недержавні й напівдержавні інституції. Французька модель (патерналістська) зорієнтована на потужну й централізовану підтримку національної культури. Жодна з цих моделей взаємовідносин держави з культурною сферою не існує у “чистому” вигляді, їх складові елементи знаходяться у постійній взаємодії. Фактично йдеться лише про превалювання тієї чи іншої моделі під час вибору тих чи інших напрямків та інструментів державного регулювання у сфері культури, а також реалізації культурно-політичних рішень.

Приміром, функціоналістське осмислення культурної політики являє собою ракурс аналізу таких соціальних завдань, як забезпечення соціокультурної стабільності та спадкоємності, регулювання відносин між членами суспільства шляхом вироблення культурних зразків і моделей поведінки. Механізми програмно-цільового, правового й економічного забезпечення управління соціально-культурною сферою відповідають принципам теорії функціональних імперативів. У межах цільового підходу саме держава є суб'єктом культурної політики. Структуралістсько-конструктивістський підхід дозволяє трактувати культурну політику в просторових зв'язках і взаємодіях суб'єктів, у співвідношенні сил між державою, бізнесом, різними суспільними інститутами, міжнародними структурами, експертами, групами населення. Суб'єкти культурної сфери знаходяться в постійній конкурентній боротьбі за фінансові, матеріальні, кадрові й інформаційні ресурси, володіння якими веде до збереження або зміни розподілу різних форм капіталу. Часто інтерпретаційні підходи сполучаються, і тоді використовується комплексний управлінський підхід до вживання поняття “культурна політика”.

Прикладом програмно-цільового підходу до поняття “культурна політика” є наукові розробки югославських дослідників М. Драгичевич-Шешич і Б. Стойковича, які стверджують, що “культурна політика є свідомим регулюванням у галузі культури під час ухвалення необхідних рішень з усіх питань, що стосуються культурного розвитку суспільства загалом” [8]. Науковці запропонували власну класифікацію державної культурної політики, виокремивши п'ять основних моделей: 1) ліберальна модель, обов'язкову складову якої становить ринок культурних товарів і послуг. Держава проголошує “нейтралітет” в галузі культури, не втручається в її автономію. Основну роль у регулюванні культурним життям відіграють різноманітні фонди (США); 2) частково-державна модель: припускає делегування державою своїх зобов'язань у галузі культури спеціальному органу (художній раді) (Велика Британія, Ірландія); 3) бюрократично-просвітницька модель: відрізняється абсолютною владою держави над культурою та контролем, який здійснюється за допомогою політичного й ідеологічного апарату (існувала в СРСР і колишніх соціалістичних країнах; а також у Швеції та Нідерландах. В останніх відсутнє безпосереднє втручання держави у творчий процес). Позитивною рисою такої політики є фінансовий захист державою сфери культури; 4) престижно-просвітницька модель: культура трактується як чинник національної самобутності. На державу покладена відповідальність за національне надбання, оскільки це пов'язано з престижем країни на міжнародному рівні (Франція); 5) національно-емансипована модель: тут присутній розвиток і збереження самобутньої культурної традиції, яка пригнічувалася у попередні періоди історії. Часто державна культурна політика тут відзначається націоналізмом і навіть шовінізмом, запереченням культури національних меншин, альтернативного й експериментального мистецтва. Характерною рисою такої моделі є також розповсюдження елементарної культури серед населення. Така модель є типовою для колишніх колоній (Сенегал, Перу) і країн Східної Європи, а також для деяких колишніх радянських республіках (Киргизстан, Молдавія).

У межах структуралістсько-конструктивістського підходу С. Манді вважає, що культурна політика – це надання засобів і можливостей окремій особистості познайомитися з культурною спадщиною минулого та культурним потенціалом сьогодення у соціальному контексті. Вона ґрунтується на індивідуальному досвіді, але організовується у масштабах усього суспільства, і тому охоплює органи влади всіх рівнів, урядові організації, структури цивільного суспільства, політичні партії, комерційні компанії та асоціації творчих працівників [20].

А. Мешкова також стверджує, що оптимальна культурна політика виходить із сукупності універсальних загальнолюдських норм і цінностей, національних традицій. Такий підхід до її визначення містить усю палітру етнічної та регіональної культур, сполучає їх в єдиний культурний простір [21]. Г. Смірнов, досліджуючи теоретичні й практичні аспекти культурної політики в соціокультурному просторі регіону, розглядає її як складний процес узгодження інтересів творців культурних цінностей, їх хранителів і розповсюджувачів, мета якого – поєднати воедино зусилля управлінців і художників [25].

А. Флієр, визначаючи особливості культурного процесу в Росії у пострадянський період, розглядає державну культурну політику як “особливу систему соціокультурних процесів”, а також напрями політики держави, пов'язані з плануванням, реалізацією, проектуванням, забезпеченням культурного життя держави і суспільства. Він запропонував дворівневу концепцію розуміння змісту

культурної політики, згідно з якою така політика включає власне культурну політику й управління поточними культуротворчими процесами. До найважливіших пріоритетів культурної політики дослідник відносить: по-перше, побудову нової аксіології буття, що творчо співвідносить національні й історичні традиції із завданнями соціокультурної модернізації; по-друге, допомагає населенню у виробленні нових форм самовизначення та самовираження; по-третє, широкий розвиток духовного компоненту; по-четверте, залучення людей до всього розмаїття культур людства; по-п'яте, виховання демократичного та плюралістичного світобачення [26].

О. Карпунін, висловлює гуманітарну концепцію культурної політики та стверджує, що державна культурна політика – це “специфічна діяльність держави, спрямована на реалізацію права кожного вільного громадянина брати участь у культурному житті суспільства, виявлення й облік культурного аспекту у всіх соціально-економічних і технічних проектах, збереження та збагачення культурної самобутності народів під час розвитку культурних обмінів”. Автор наголошує на важливості регулювання культурних процесів за допомогою системи податкових пільг, як цілеспрямоване державне втручання у соціокультурний розвиток, як комплексну урядову програму підтримки мистецтва й гуманітарних наук за допомогою розподілу субсидій. Вживання терміна “культурна політика”, з одного боку, характеризує діяльність держави у сфері культури по лінії централізації процесів, що відбуваються у ній, і відповідно до збудованої “вертикалі” управління з акцентом на регіональне та місцеве самоврядування у межах декларованих “центром” цілей і завдань. З іншого – визначається плюралістична, “горизонтальна модель” управління на місцях [14].

Дослідження І. Горлової засвідчили, що культурна політика залежить від двох найважливіших умов: по-перше, від розвитку культури відповідно до її природи, основних закономірностей і вирішення завдань, що стоять перед нею; по-друге, від існування взаємозв'язку між концепцією розвитку й управління в культурі з концепцією становлення нового суспільства, його політичною, економічною та духовною сферами. Методологічно правильним, на її думку, слід розглядати культурну політику в широкому та вузькому (прикладному) сенсі. Приміром, у широкому сенсі вона враховує культурні аспекти всіх державних програм економічного, екологічного, соціального, національного розвитку. З цією метою державні (централізовані та регіональні) програми створення виробничої інфраструктури повинні бути неодмінно піддані обов'язковій експертизі з боку фахівців у галузі культури. У вузькому сенсі культурна політика припускає розробку концепції функціонування та подальшого прогресу систем освіти, науки, культури, створення з цією метою сукупності норм і принципів, що зумовлюють зміст, розвиток, розповсюдження культури, регулювання тенденцій прогресу духовно ціннісних аспектів суспільного життя [5].

Л. Востряков розглядає державну культурну політику як комплекс операціональних принципів, адміністративних і фінансових різновидів видів діяльності та процедур, що забезпечують основу дій держави у галузі культури, безпосередньо пов'язаних із здійсненням публічної влади. Наголошуючи на пріоритетній ролі держави у розгортанні культурних процесів, вчений відзначає, по-перше, що саме державне регулювання має бути інструментом, який забезпечує рівноправні та справедливі можливості доступу громадян до ціннісних надбань культури. По-друге, держава може стати гарантом захисту художньої й іншої творчості у процесі розгортання конкуренції та ринкових відносин, а також від часто необґрунтованих рішень місцевої влади. По-третє, власно держава допоможе сформувати оптимальні механізми реалізації культурної політики, особливо у країнах, де культура визнається національним багатством, проте таке визнання не супроводжується розробкою відповідного інструментарію і залишається на рівні декларацій [4].

Деякі дослідники, звертаючись до проблеми взаємовідносин держави і культури, роблять акцент переважно на фінансовій стороні. Скажімо, О. Богачева [3], спираючись на дослідження канадських соціологів Г.-Х. Шартрана та К. Мак-Кафі, приводить класифікацію, згідно з якою можна виділити три типи взаємовідношення держави і сфери культури. Кожному з них відповідає своя модель державного фінансування культури і мистецтва, а значить і політика у цій галузі: державна-натхненник, держава-патрон, держава-архітектор.

Деяка інша класифікація взаємовідносин держави і культури запропонована А. Каменець. Автор визначає такі ролі держави в управлінні культурою: держава-помічник, держава-архітектор, держава-інженер, держава-меценат [13].

Цікавим є філософське подання проблематики Р. Зимовець на основі аналізу взаємовпливу влади, зрозумілої як феномен життєвого світу, та культури як горизонту самоочевидного життєвого світового знання [15]. О. Гриценко, розглядаючи державну політику в культурній галузі як цілеспрямовану діяльність держави, окреслює можливі домінуючі механізми впливу на культуру [7, 15, 19]. На думку О. Кравченка, поняття “культурна політика” є одним із тих, змістовна контрарверсійність яких

ілюструє характер культурних і цивілізаційних процесів в Україні, декларацією намірів держави щодо модернізації системи духовних пріоритетів суспільства [18, 115].

Важливим для повноти дослідження є спроба вчених О.Семашка, В.Карпова виявити підходи до формування концептуальної моделі культури за допомогою інструментарію соціології. Соціологія культури є виявом стану розвитку культурних процесів у суспільстві та надає можливість формування концептів у різних галузях культури [28].

С. Дрожжина та Т. Андреева дійшли висновку, що культурна політика – це процес надання умов і регулювання суспільством, державою, іншими суб'єктами культурного життя відносин, процесів, що формують, характеризують і реалізують культуру на сучасному етапі розвитку певної людської спільноти [1, 12; 9]. В. Малімон, визначаючи культурну політику як чинник реформування суспільства, у широкому сенсі розглядає її як сукупність принципів і норм, а також систему заходів щодо збереження, відродження, розвитку та поширення культури за допомогою різних державних і суспільних інститутів. У вузькому сенсі, на думку вченого, культурна політика – це діяльність держави в галузі культури. Особливого значення процес вироблення культурної політики на рівні розробки стратегічних цілей і реалізації тактичних завдань набуває в умовах кардинальних суспільних перетворень, коли саме від якості та продуманості політико-управлінських рішень залежить результат тих чи інших реформ, соціальних трансформацій, їх сприйняття суспільством. В. Малімон, разом із тим, визнає зворотний зв'язок між політикою та культурою: не лише культура формує політику і політиків, але й політики (особливо впливові), а також сама політика є одними з найдійовіших чинників культурних змін [19].

Висновок. Культура, з одного боку, є системоутворюючою духовною субстанцією, що забезпечує формування самотутніх просторово-часових вимірів соціуму та відображає соціально-історичне розмаїття етносів і людських цивілізацій, з іншого – являється об'єктом державного управління, визначається як складно-структурована, динамічна система, розвиток якої здійснюється відповідно до синергетичних закономірностей і цілеспрямованого регулюючого впливу з боку держави й її інститутів. Як об'єкт державного управління культура – це цілісний комплексний процес, головним орієнтиром якого є людина, її безумовний духовний розвиток і вдосконалення.

Отже, політику держави в галузі культури доцільно розглядати як феномен єднання теорії та практики, що має свої особливості, пов'язані з живим безперервним культурним процесом, спрямованим на адаптацію її імперативів до соціокультурних реалій сучасності. У контексті зазначеного концептуальне моделювання культурної політики в державі та її реалізація проявляється у виявленні пріоритетних напрямів розвитку; розробленні або ініціації відповідно до пріоритетів різноманітних соціокультурних програм; підтримці та реалізації соціокультурних програм та ресурсному забезпеченні.

Література

1. Андреева Т. Теоретичні засади моделювання сучасної культурної політики демократичного суспільства [Електронний ресурс] / Т.О.Андреева, С.В. Дрожжина. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/intelekt/2008_6/15pdf.
2. Бистрицький Є. Культура як світ національного буття / Є.К.Бистрицький // Філософ. і соціолог. думка. – 1995. – №1-2. – с.243-245.
3. Богачева О. Государственное финансирование сферы культуры и искусства (опыт индустриально развитых стран) / О.В.Богачева // Вопр. экономики. – 1996. – №10 – С.64-77.
4. Востряков Л. Культурная политика: концепции, понятия, модели [Електронний ресурс] / Л.Е.Востряков. – Режим доступу: <http://www.spolicy.ru>.
5. Горлова И. Культурная политика, культурологическое образование: региональный аспект: [Монография] / И.И.Горлова. – Краснодар: Краснодар. Гос. Академия культуры, 1997. – 200 с.
6. Гриценко О. Культура і влада. Теорія і практика культурної політики в сучасному світі / О.А.Гриценко. – К.: УЦКД, 2000. – 228 с.
7. Декларація Мехіко (Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне розмаїття): схвалена Всесвітньою конференцією ЮНЕСКО з політики в галузі культури у Мексичі, 26 липня – 6 серпня 1982 р.
8. Драгичевич-Шешич М. Культура: менеджмент, анимация, маркетинг / М. Драгичевич-Шешич, Б.Стойкович; [пер. с сербхорв.]; Новосиб. отд-ние Союза театральных деятелей России; при содействии Новосиб. отд-ния Ин-та "Открытое об-во". – Новосибирск: Тигра, 2000. – 227 с.
9. Дрожжина С. Андреева Т. Теоретичні засади моделювання сучасної культурної політики демократичного суспільства [Електронний ресурс] / Т.О.Андреева, С.В. Дрожжина. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/intelekt/2008_6/15pdf.
10. Єрмоленко А. Інтегративна роль соціальних інтересів / А.М.Єрмоленко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – №2. – С. 168-170.
11. Задахайло О. Організація управління культурою в Україні (адміністративно-правовий аспект): дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.А.Задахайло; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2006. 186 с.

12. Зимовець Р. Феномен влади в культурі: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.04 / Р.В.Зимовець; Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. – К., 2001. – 188 с.
13. Каменец А. Культурная политика и современная социокультурная ситуация. Методологические основы системы управления на федеральном и региональном уровнях в сфере культуры/ А.В.Каменец // Ориентиры культурной политики: [вып. 5] / М-во культуры РФ. – М.: ГИВЦ МК РФ, 1994. – №5. – 56 с.
14. Карпухин О. Управление процессами формирования культурной политики государства / О.И.Карпухин // Социально-гуманитарные знания. – 1999. – №4. – С. 60-73.
15. Кобець Р. Феноменологія як філософія культури / Р.В.Кобець // Філософ. і соціолог. думка. – 1996. – №7/8.
16. Кострюков С. Духовна влада культури і культурна політика держави / С.В. Кострюков. – К.: Гнозис, 2009. – С. 107–111.
17. Кошарний С. Феноменологічна концепція Е.Гусерля: критичний аналіз/ С.О.Кошарний. – К.: Український центр духовної культури, 2005. – 372 с.
18. Кравченко О. Культурна політика в Україні за часів незалежності. Дискурс публічної політики / О.В.Кравченко // Культура України: [зб. наук. праць]. – Х.: ХДАК, 2010. – Вип.29. – С. 47–57.
19. Малімон В. Культурна політика держави як чинник реформування суспільства: автореф. дис. .... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / В.І.Малімон; Нац. акад. держ. управління при Президентові України. – Івано-Франківськ: Івано-Франківський нац. техн. ун-т нафти і газу, 2011. – 20 с.
20. Манди С. Культурная политика: краткое руководство / С.Манди // Культурная политика в Европе: выбор стратегии и ориентиры: сб. мат-лов / сост.: Е.И.Кузьмин, В.Р.Фирсов. – М.: Либерия, 2002. – С.35–99.
21. Мешкова А. Формирование государственной политики в сфере культуры и ее государственно-правовое регулирование [Электронный ресурс] / А.В.Мешкова. – Режим доступа: <http://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/2006/Meshkova>.
22. План дій з використання культурної політики в інтересах розвитку: схвалений Стокгольмською міждержавною конференцією ЮНЕСКО, березень – квітень 1998 р.
23. Політика у сфері культури – попередні міркування: документ ЮНЕСКО, прийнятий на круглому столі в Монако, 1967 р.
24. Про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження: Конвенція ЮНЕСКО, схвалена на Генеральній конференції 20 жовт. 2005 р., док. № 952-008 (ратифіковано Постановою Верховної ради України від 20 січ. 2010 р.)
25. Смирнов Г. Культурная политика в социокультурном развитии региона: теоретические и практические аспекты: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Г.А.Смирнов. – М., 1998. – 190 с.
26. Флиер А. О новой культурной политике России / А.Я. Флиер // Обществ. науки и современность. – 1994. – №5. – С.14-25.
27. Чернець В. Держава і культура: Онтологія теоретичного й історичного виміру: [монографія]. – К.: НАККІМ, 2015. – 552 с.
28. Karpov V. Ukrainian historiography of museum sociology // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва: наук. журнал. – К.: Міленіум, 2016. – № 3. – С.3–8.

References

1. Andreeva, T. Theoretical principles of modeling the modern cultural policy of a democratic society. Retrieved from. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/intelekt/2008_6/15pdf. [in Ukrainian].
2. Bystrytsky, E. (1995). Culture as a world of national existence. *Filos. i sotsioloh. Dumka*, 1-2, 243-245 [in Ukrainian].
3. Bogacheva, O. (1996). State financing of the sphere of culture and art (experience of industrialized countries). *Vopr. Ekonomiki*, 10, 64-77 [in Russian].
4. Vostryakov, L. Cultural policy: concepts, concepts, models. Retrieved from. <http://www.cpolicy.ru>. [in Russian].
5. Gorlov, I. (1997). Cultural Policy, Cultural Education: Regional Aspect. Krasnodar: Krasnodar. *Hos. Akademya kul'turi* [in Russian].
6. Gritsenko, O. (2000). Culture and power. The theory and practice of cultural policy in the modern world. K.: UTsKD [in Ukrainian].
7. Declaration of Mexico City (UNESCO Universal Declaration of Cultural Diversity): endorsed by the UNESCO World Conference on Cultural Policy in Mexico, July 26 – August 6, 1982 [in Russian].
8. Dragichevich-Sesich M. (2000). Culture: management, animation, marketing. Novosybyrsk: Tyhra [in Russian].
9. Drozhzhina, S. Andreeva, T. Theoretical principles of modeling of modern cultural policy of a democratic society. Retrieved from. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/intelekt/2008_6/15pdf.
10. Yermolenko, A. (2008). The integral role of social interests. *Sotsiolohiya: teoriya, metody, marketynh*, 2, 168-170 [in Ukrainian].
11. Zadhaylo, O. (2006). Organization of cultural management in Ukraine (administrative-legal aspect). Extended abstract of candidate's thesis. Kh. [in Ukrainian].
12. Zimovets, R. (2001). The phenomenon of power in culture. K. [in Ukrainian].
13. Kamenets, A. (1994). Cultural policy and modern socio-cultural situation. Methodological bases of the management system at the federal and regional levels in the sphere of culture. *Orientiri kul'turnoy polityky*, 5, 56 [in Russian].
14. Karpukhin, O. (1999). Management of the processes of formation of the cultural policy of the state. *Sotsial'no-humanitarnie znaniya*, 4, 60-73 [in Russian].
15. Kobets, R. (1996). Phenomenology as a philosophy of culture. *Filos. i sotsioloh. Dumka*, 7/8 [in Ukrainian].
16. Kostyukov, S. (2009). Spiritual power of culture and cultural policy of the state. K.: Hnozyz [in Ukrainian].

17. Kosharny, S. (2005). The Phenomenological Conception of E. Guesler: A Critical Analysis. K.: Ukrayins'kyi tsentr dukhovnoyi kul'tury [in Ukrainian].
18. Kravchenko, O. (2010). Cultural policy in Ukraine during independence. Discourse of public policy. Kul'tura Ukrayiny. Kh.: KhDAK, 29, 47 – 57 [in Ukrainian].
19. Malimon, V. (2011). Cultural policy of the state as a factor in the reform of society. Extended abstract of candidate's thesis. Ivano-Frankivs'k [in Ukrainian].
20. Mandi, S. (2002 Cultural Policy: A Brief Guide. Cultural policy in Europe: the choice of strategy and guidelines: Sat. Materials), 35 – 99, M.: Lyberia [in Russian].
21. Meshkova, A. Formation of state policy in the sphere of culture and its state and legal regulation. Retrieved from <http://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/2006/Meshkova/> [in Russian].
22. Action Plan for the Use of Cultural Policy for Development: approved by the Stockholm Intergovernmental Conference of UNESCO, March-April 1998 [in Ukrainian].
23. Culture policy – Previous considerations: UNESCO document adopted at the Monaco Round Table, 1967 [in Ukrainian].
24. On the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions: The UNESCO Convention, endorsed by the General Conference on October 20, 2005, doc. No. 952-008 (ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine from January 20, 2010) [in Ukrainian].
25. Smirnov, G. (1998). Cultural policy in the socio-cultural development of the region: theoretical and practical aspects. Extended abstract of candidate's thesis. M. [in Russian].
26. Flier, A. (1994). About the New Cultural Policy of Russia. Obshchestv. nauki i sovremennost, 5, 14-25 [in Russian].
27. Chernets, V. (2015). State and Culture: Ontology of Theoretical and Historical Measurement. K.: NAKKKIM [in Ukrainian].
28. Karpov, V. (2016). Ukrainian historiography of museum sociology. Visnyk Natsional'noyi akademiyi kerivnykh kadrov kul'tury i mystetstva: nauk. zhurnal. – K.: Milenium, 3, 3-8 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.09.2017 р.

УДК 7.012:57.017.2

Шмегельська Юлія Василівна
аспірантка, викладач кафедри
індустрії моди Київського національного
університету культури і мистецтв
0974466013@ukr.net

БІОНІЧНІ ЗАСОБИ ФОРМОУТВОРЕННЯ В СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ

Метою дослідження є аналіз формоутворення дизайнерських рішень та визначення взаємозв'язків з їх внутрішньою структурою, будовою та різновидами завдяки такому напрямку, як біоніка. Дослідження спрямоване на вивчення конструктивно-морфологічних властивостей форм органічної природи і практичне їх застосування у різних галузях дизайну. При цьому застосовано асоціативну трансформацію біоаналогів. **Методологічною** основою є сукупність методів, що дають змогу розкрити мету та завдання наукової роботи. Історичний метод пізнання використовувався для хронологічної послідовності дослідження, внаслідок чого ми отримали додаткові знання у сфері біоніки та дизайну, що досліджуємо в процесі розвитку; метод аналогії дав змогу розкрити схожість між природними формами та їх аналогами в дизайні; метод узагальнення дав можливість сформулювати пропозиції щодо розвитку і впровадження біонічних форм у навколишнє середовище. **Наукова новизна** дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних аспектів художнього проектування дизайнерських виробів різного призначення, принцип яких базується на біонічному проектуванні. У контексті визначеної проблематики аналізуються формоутворюючі, біонічні рішення, які є малодослідженими в дизайні створення одягу та не стали предметом дослідження в зачісках. **Висновки.** В результаті дослідження встановлено практичне значення побудови художнього проектування дизайнерських виробів на основі живої природи. Розкрито взаємозв'язки вихідних компонентів цієї системи, які дають змогу намітити нові шляхи розвитку і можливості підвищення конкурентоспроможності в різних галузях дизайну.

Ключові слова: біоніка, дизайн, природа, формоутворення, біодизайн.

Шмегельская Юлия Васильевна, аспирантка, преподаватель кафедры индустрии моды Киевского национального университета культуры и искусств

Бионические средства формообразования в современном дизайне

Целью исследования является анализ формообразования дизайнерских решений и определения взаимосвязей с их внутренней структурой, строением и разновидностями благодаря направлению бионики. Работа направлена на изучение конструктивно-морфологических свойств форм органической природы и практическое их применение в различных областях дизайна. При этом применено ассоциативную трансформацию биоаналогов. **Методологической** основой является совокупность методов, позволяющих раскрыть цели и задачи научной работы. Исторический метод познания использовался для хронологической последовательности исследования,